

SEGMENTY KULTURNÍHO TURISMU
S AKCENTEM NA POZNÁNÍ
HISTORIE
PAMÁTEK
A
KULTURNÍHO DĚDICTVÍ

KULTURNĚ-HISTORICKÝ POTENCIÁL

- Klíčový motiv kulturního turismu – seznámení s historií, architekturou & kulturou → KT spojen s *kulturně-historickým potenciálem / kulturně-historickými předpoklady* území
- Kulturně-historický potenciál – rozsáhlý & různorodý
 - kulturně-historické památky – doklady historického vývoje, způsobu života & prostředí společnosti
 - nejdůležitější složka kulturně-historického potenciálu → významně se podílí na rozvoji turismu
 - projev tvůrčích schopností & práce člověka
 - movité & nemovité & jejich soubory
 - historická, umělecká, vědecká nebo technická hodnota
 - vztah k významným osobnostem & historickým událostem
 - 40.000 nemovitých kulturních památek, 362 NKP, 570 PR nebo PZ
 - doklad významu památek pro turismus – návštěvnost
 - sledována u objektů veřejně přístupných za vstupné, 2019 – 326 objektů, 15 mil návštěvníků
 - běžně nepřístupné objekty – **Dny evropského kulturního dědictví**, 2. víkend v září
 - kulturní zařízení (muzea, galerie, památníky, divadla apod.)
 - společenské akce a události – kulturní, církevní, sportovní, zábavní (filmové festivaly, divadelní přehlídky, hudební festivaly & soutěže, náboženská shromáždění & slavnosti apod.)

NÁBOŽENSKÝ TURISMUS

NÁBOŽENSKÝ TURISMUS

- Pamětihodnosti, historické události & aktuální dění spojené s náboženstvím (*religious tourism*)
- **náboženský turismus** – cestování věřících z náboženských důvodů
 - návštěva posvátných míst, památek, shromáždění u příležitosti náboženských svátků a výročí
 - motiv – duchovní prožitek
- **poutní turismus**
 - místo zázraku, výjimečného jevu nebo zjevení
 - místo spojené s významnými osobnostmi daného náboženství
 - cíl - posílení víry prostřednictvím cesty na posvátné místo, cesta & pobyt věnovány modlitbám
 - motiv – prosba o uzdravení (poděkování), odpuštění hříchu, pokání
 - aktivní zapojení do náboženských obřadů
 - organizovaná skupinová účast – respektování náboženských, společenských a kulturních zvyklostí, zajištění speciálních stravovacích, ubytovacích, dopravních & průvodcovských služeb; společné modlitby & zpěv, setkání na místních farnostech
- **církevní/sakrální turismus** – návštěva sakrálních památek bez náboženské motivace
 - motiv – historická, architektonická & kulturní hodnota památky či místa

POUTNÍ TURISMUS

- Křesťanský – počátky ve středověku
- Hlavní motiv – cesta & rozjímání během cesty
- Dnes i nevěřící – pouť = odpoutání se od shonu, ruchu & stresu
- *Camino de Santiago* – Svatojakubská cesta
 - hrob svatého Jakuba Staršího v katedrále v Santiagu de Compostela (Španělsko), první pouť 951
 - podél cesty – orientační kameny, kamenné kříže, boží muka, kaple, kostely, kláštery, studánky
 - síť 12 poutních cest z Itálie, Francie & Portugalska, prochází i Českou republikou
- *Via Francigena* – Cesta Franků
 - Z Cantenbury do Říma – hrob apoštola Petra, cca 1.900 km, 3 měsíce pěšky přes Francii & Švýcarsko
- *Cyrilometodějská stezka*
 - na Velehrad z pěti směrů
 - Jablunkov – Pustevny – Svatý Hostýn
 - Skalka u Trenčína – Uherské Hradiště
 - Šaštín – Kopčany – Mikulčice
 - Levý Hradec (u Prahy) – Sázava – Křtiny
 - Svatý Kopeček – Olomouc – Kroměříž

POUTNÍ TURISMUS V ČR

- 200 synagog, 100 pravoslavných, 660 evangelických & 6.685 římskokatolických staveb
- Poutní místa – Svatý Hostýn (Morava), Svatá Hora u Příbrami (Čechy)
- Národní poutě – Velehrad, Stará Boleslav
- Sakrální památky s největším potenciálem pro náboženský turismus:
 - katedrála svatého Víta v Praze
 - bazilika svatého Václava ve Staré Boleslavi
 - cisterciácký klášter a poutní kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře
 - katedrála svatého Václava v Olomouci
 - bazilika svatého Prokopa v Třebíči
 - relikviář svatého Maura v Bečově nad Teplou
 - Velká synagoga v Plzni
 - židovská města v Praze, Mikulově & Třebíči

UNWTO

- Nábožensky motivované cesty – cca 330 milionů osob (až 700 milionů cest)
- Cca 170 milionů křesťanských poutníků
- Cca 3/4 lidí cestují pravidelně & opakovaně
- Křesťanská poutní místa – Řím (Itálie), Vatikán, Lourdy (Francie), Fátima (Portugalsko), Santiago de Compostela (Španělsko), Medžugorje (Bosna a Hercegovina), Częstochowa (Polsko), Mariazell (Rakousko), Šaštín (Slovensko)
- Muslimská poutní místa – Mekka a Medina (Saudská Arábie), místa spojená s Mohamedem; pouze věřící (pro nevěřícího je téměř nereálné se tam dostat)
- Největší poutní místo světa – Guadalupe (Mexiko), ročně cca 50 milionů poutníků
- Svatá země (Izrael a Palestina), zejména Jeruzalém; posvátné místo pro
 - křesťany – země Ježíše Krista (Betlém, Nazaret)
 - židy – Zaslíbená země, Jeruzalémský chrám
 - muslimy – Chrámová hora – Skalní dóm, Mohamed vystoupil do nebe (setkal se s předchůdci, proroky Abrahámem, Mojžíšem a Ježíšem)

KASTELOLOGICKÝ TURISMUS

KASTELOLOGICKÝ TURISMUS

- Hrady, zámky, lovecké zámečky, zříceniny, tvrze – velká umělecká & historická hodnota → jejich uchování je ve veřejném zájmu
- Považovány za součást tzv. vysoké kultury → dotovány ze státního rozpočtu
- Zájem návštěvníků od 18./19. století → kastelologický turismus jeden z nejstarších typů turismu
- První hrady – opevněné panské sídlo; obranná, strážní, reprezentativní & obytná funkce
 - 12. století – dřevěné
 - 13. století – kamenné, původně jednoduché, později renovovány & rozšiřovány
 - 15. století – vyšší nároky na komfort → některé přestavovány na zámky
 - 16. století – konec výstavby i přestavby hradů
 - Poslední postavený – Švihov, poslední přestavěný – Křivoklát
 - Zámek – volně stojící reprezentativní budova, výstavná, umělecky zdobená, obklopená přírodním prostředím, zahradou, parkem

SOUČASNOST HRADŮ A ZÁMKŮ

- Současná role hradů & zámků:
 - kulturně-výchovná – cílem osobní rozvoj návštěvníka; zpřístupněny veřejnosti za vstupné
 - komerční – pronájem prostor pro filmování, konference, svatební obřady; zámecké hotely
 - správně-reprezentační – objekty v rukou soukromníků, nepřístupné veřejnosti, využívané k soukromým aktivitám
- Cíl památkové péče – uchování kulturních hodnot x cíl turismu – dosažení zisku → využívání hradů & zámků v turismu může být v rozporu se zásadami péče o zpřístupněné památky
 - nelze upravovat památky pro potřeby návštěvníků na úkor autentických dispozic
 - nelze implementovat bezbariérový přístup, hygienické zázemí, předepsanou šířku schodišť apod.
- Režim památky & míra zpřístupnění nesmí památku ohrozit
- Kulturní události by měly zapadat do památkového záměru sestaveného s ohledem na historii
- Koncerty, festivaly, divadelní představení
- Speciální akce (*Dobývání hradu Švihov, Oživla strašidla na zámku Jezeří, Lesnické a Sokolnické slavnosti na Sovinci, Hefaiston na Helfštýně*)

SLUŽBY NA HRADECH A ZÁMCÍCH

- Expozice – exponáty v jejich přirozeném prostředí
 - odborná a historicky věrohodná prezentace
 - zprostředkující správný obraz o památce
 - autentická
 - odpovídající době, na kterou odkazuje; dlouhá historie objektů → výběr období závisí na
 - tvůrci expozice
 - zachovalém mobiliáři a dostupných pramenech
- Důraz na kvalitu
 - prezentace objektu před vlastní návštěvou (internet, TIC, propagační materiály)
 - parkoviště, úschovny, pokladny, sociální zařízení, informace o nabídce, letáky, suvenýry, občerstvení)
 - základ – zaměstnanci, zejména průvodci
- Trendy
 - využití silných příběhů & osobností z historie objektu
 - individualizace produktu (přizpůsobení návštěvníkovi)
 - největší rezervy – uzpůsobení nabídky dětskému návštěvníkovi
 - kostýmované prohlídky, noční prohlídky

Jsme zemí bohatou na hrady a zámky...

- cca 2.000 hradů & zámků (z různých období), každý desátý přístupný veřejnosti
- Nejstarší hrad – Přimda (počátek 12. století)
- Nejmladší hrad – Švihov (konec 15. století)
- Nejvýznamnější hrad – Karlštejn; postaven pro úschovu říšských klenotů, českých korunovačních klenotů, svatých relikvií
- Největší český hrad – Pražský hrad; největší moravský hrad – Helfštýn
- Nejkrásnější český hrad – Křivoklát; nejkrásnější moravský – Pernštejn
- Nejnavštěvovanější – Pražský hrad, Lednice, Český Krumlov, Hluboká & Karlštejn; zříceniny – Trosky, Střekov, Hukvaldy, Štramberk, Trosky & Rábí
- Nejnavštěvovanější v Moravskoslezském kraji (2022) – Slezskoostravský hrad, Štramberk, Trúba
- Čechy – Konopiště, Zvíkov, Kokořín, Bezděz, Opočno, Orlický hrad
- Morava – Bítov, Bouzov, Špilberk, Buchlov, Pernštejn, Velké Losiny, Vranov, Kroměříž
- Projekt NPÚ – výzkum & prezentace odkazu šlechtických rodů Zemí Koruny české
 - 2023 – 13. ročník
 - Harrachové, hlavní objekty oslav – Hrádek u Nechanic & Janovice u Rýmařova

URBÁNNÍ TURISMUS

URBÁNNÍ TURISMUS

- Hlavní cíl – zážitek z návštěvy zaměřené na historické & kulturní atraktivity
- Multifunkční entity schopné absorbovat množství návštěvníků, využívajících městskou infrastrukturu
- Primární nabídka
 - kulturně-historický potenciál – historické jádro, architektonické & sakrální památky, hrady, zámky
 - přírodní potenciál – geografická poloha, klimatické & hydrologické podmínky, existence lázní, botanické & zoologické zahrady
- Sekundární nabídka
 - ubytovací & stravovací zařízení
 - kulturní & kulturně historické instituce (muzea, galerie)
 - turistická infrastruktura (TIC, herny, společensko-zábavní centra, veletržní & kongresová centra)
 - sociální & technická infrastruktura
- Oblíbené aktivity – návštěva muzeí, divadel, parků, zoologických zahrad, tematických parků, aquaparků & dalších kulturních, sportovních & rekreačních zařízení, nákupní možnosti
- Spojen s event turismem & kongresovým turismem (MICE)
- Historická města – „klasický“ městský turismus (46), ostatní města – „klasický“ městský turismus (135), města s dominancí lázeňské funkce (18), města s dominancí horského turismu (33), města s dominancí letní rekreace u vody (25)

MĚSTSKÁ PAMÁTKOVÁ REZERVACE

- Nařízení vlády
- Chráněné území s kompaktní historickou zástavbou bez rušivých novodobých stavebních zásahů
- Nejčastěji historická jádra středověkého původu (např. Český Krumlov, Telč, Kutná Hora)
- Významné stavby z 19. & 1. poloviny 20. století (Brno, Plzeň, Nové Město pražské)
- Specifické & funkčně vyhraněné celky (bastionové pevnosti Terezín & Josefov)
- 39 MPR
 - Nejstarší – Jindřichův Hradec, Kutná Hora, Slavonice, Tábor & Žatec (1961)
 - Nejmladší – Terezín (1992)
 - Brno, České Budějovice, Český Krumlov, Domažlice, Horšovský Týn, Hradec Králové, Cheb, Jičín, Jihlava, Josefov, Kadaň, Kolín, Kroměříž, Lipník nad Bečvou, Litoměřice, Litomyšl, Locket, Mikulov, Moravská Třebová, Nové Město nad Metují, Nový Jičín, Olomouc, Pardubice, Pelhřimov, Plzeň, Praha, Prachatice, Příbor, Štramberk, Telč, Třeboň, Ústěk, Znojmo
 - Největší – Pražská MPR (cca 1.330 objektů); Brno & Olomouc (stovky objektů)
 - Františkovy Lázně (zapsané 1992, zrušené 2017), Horní Slavkov (zapsaný 1952, zrušený 1961)

MĚSTSKÁ PAMÁTKOVÁ ZÓNA

- Vyhláška Ministerstva kultury
- Území sídelního útvaru s menším podílem kulturních památek
- Uchování charakteru sídla, případná nová zástavba nesmí způsobit narušení
- 255 (nové vyhlášovány i v současnosti)
- Dobře dochovaný půdorys & hmotovou skladbu; ALE architektonický obraz ne tak ucelený jako MPR
 - středověká městská jádra
 - renesanční města (Horní Blatná, Jiřetín pod Jedlovou)
 - barokní & klasicistní města (Nový Bor, Jablonec nad Nisou)
 - lázeňská města (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Luhačovice)
 - průmyslové celky (Vítkovice, Přívoz)
 - čtvrti nájemních bytů (Karlín, Vinohrady, Vršovice, Žižkov, Nusle)
 - novodobé obytné & vilové čtvrti 20. století (Lochotín & Bezovka v Plzni, Ořechovka & Baba v Praze)
 - dělnické kolonie (Brumov)
 - poválečná sídliště (Poruba – sorela)
 - Moravskoslezský kraj – Bílovec, Bruntál, Brušperk, Budišov nad Budišovkou, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek, Fulnek, Hlučín, Hradec nad Moravicí, Karviná, Místek, Moravská Ostrava, Odry, Opava, Poruba, Přívoz, Rýmařov, Vítkovice

SDRUŽENÍ HISTORICKÝCH SÍDEL

- *Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska* – dobrovolná, zájmová, nevládní organizace
- 195 měst s památkovou rezervací nebo zónou
- Činnost – uchování, ochrana & trvalá využitelnost kulturního dědictví
 - péče o program regenerace MPR & MPZ
 - cena za nejlepší přípravu a realizaci programu – právo používat titul *Historické město roku*
 - organizace *Dnů evropského dědictví* – *Dnů otevřených dveří památek* (*European Heritage Days*)
 - *Brány památek dokořán* – zpřístupnění památek – Mezinárodní den památek a sídel (18. dubna)

- Hlavní trend v ČR po roce 1989 – nárůst počtu zahraničních návštěvníků
- 70 % – navštěvuje Prahu
- lázeňská města – Karlovy Vary, Mariánské Lázně & Františkovy Lázně
- významná historická města – Český Krumlov, Plzeň, České Budějovice & Cheb
- veletržní město – Brno
- horská střediska – Harrachov & Rokytnice nad Jizerou →
- turistická atraktivnost & geografická poloha
- ← blízkost pro německou & rakouskou klientelu – dlouhodobě nejvýznamnějším zahraniční hosté

RURÁLNÍ TURISMUS

RURÁLNÍ TURISMUS

- Různý přístup k definování venkovského prostoru
- V ČR – počet obyvatel (do 2.000) & využití pro zemědělství, lesnictví & ochranu přírodního dědictví
- Počátek 19. století – zájem o pobyt na venkově ← vznik průmyslových měst (hluk, špína, stres)
- Bohatší vrstvy – zejména jízda na koni, lov zvěře
- Počátek 20. století – intenzivnější rozvoj ← rozvoj tzv. druhého bydlení / druhých domovů
- 60. & 70. léta – velký rozvoj ← kratší pracovní doba, změny ve struktuře volného času (dvoudenní víkend & delší dovolená), růst reálných příjmů + obliba chataření & chalupaření
- Po roce 1990 – alternativa k masovému turismu ← touha po individualitě, odlišnosti ad.
- Ubytování v soukromí nebo menších hromadných ubytovacích zařízeních
- Rozvoj venkovského turismu souvisí s rozvojem venkova
 - budování pěších turistických tras & cyklotras
 - rozvoj farem & alternativního zemědělství
 - budování místních muzeí & skanzenů
 - rozvoj tradičních řemesel
- Tichá, klidná krajina, čistý vzduch, pracovní aktivity, zvyky & folklór, příroda
- Přírodní prostředí & kulturní dědictví – architektura, festivaly, tradiční gastronomie apod.

PRIMÁRNÍ NABÍDKA

- Turisticky nejhodnotnější venkovská krajina
 - Přírodní potenciál
 - podhorské oblasti (Šumava, Krkonoše, Lužické Hory, Orlické Hory, Jeseníky, Bílé Karpaty)
 - vodní plochy (Třeboňsko, Máchovo jezero, Seč, Vranovská přehrada)
 - vodní toky (Berounka, Vltava, Sázava)
 - oblasti krasových jevů (Moravský kras, Český kras, Javoříčské jeskyně)
 - Kulturně-historický potenciál
 - vesnické památkové rezervace & vesnické památkové zóny
 - jižní Čechy, Plzeňsko, Kokořínsko, České Středohoří, Český ráj, Slovácko
 - národní kulturní památky církevní, technické, vojenské
 - hrady, zámky, tvrze & zříceniny
 - lidová architektura
- Ochrana vesnické architektury – muzeum v přírodě/skanzen NEBO prohlášení kulturní památkou

CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ

- Vesnická památková rezervace – nejlepší zachované soubory lidové architektury – vláda; 61
 - nejstarší – areál historických vinných sklepů Plže u obce Petrov (1983)
 - ostatní vyhlášeny v roce 1995
 - VPR Holašovice na seznamu UNESCO (1998) – soubor hospodářských usedlostí selského baroka, neporušené půdorysné řešení, parcelace & struktura zástavby
 - Moravskoslezský kraj – Heřmanovice (okres Bruntál) & Lipina (okres Opava)
- Vesnická památková zóna – menší počet památkově chráněných objektů – MK; 215
 - nejstarší – vyhlášeny v roce 1990
 - Moravskoslezský kraj – Karlova Studánka, Malá Morávka, Petrovice, Piskořov, Stará Ves-Žďárský Potok (okres Bruntál) & Komorní Lhotka (okres Frýdek-Místek)
- Sepětí s přírodním prostředím ovlivňujícím použité stavební materiály, podobu zástavby; velké rozdíly
 - mohutné patrové roubené & polohrázděné domy – západní & severní Čechy
 - zděné dvorce selského baroka – jižní Čechy
 - hliněné domy – jižní Morava
 - skromné roubenky – Valašsko, Podkrkonoší

MUZEA V PŘÍRODĚ

- Zemská jubilejní výstava (1891) – „česká chalupa“ – idealizovaná stavba lidového obydlí → velký ohlas
- Národopisná výstava československá (1895) – výstavní dědina – lidové stavby národopisných oblastí →
- Muzea v přírodě – do volných proluk původní historické vesnice přenášeny zánikem ohrožené stavby; nově zakládána – stavby přenesené z okolí nebo repliky vybraných objektů
- ČR – 11 skanzenů
 - nejrozsáhlejší & nejstarší – Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm (1925) – Dřevěné městečko, Valašská dědina, Mlýnskou dolina, Pustevny (Maměnka & Libušín, NKP)
 - nejmladší – Západočeský skanzen v Chanovicích (záchranný, 1994)
 - Soubor lidových staveb a řemesel Vysočina (Hlinsko & Veselý kopec)
 - Polabské národopisné muzeum Přerov nad Labem (záchranné muzeum)
 - Národopisné muzeum v Třebízi (středočeská vesnice, z části funguje jako skanzen)
 - Muzeum středočeské vesnice v Kouřimi
 - Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy ve Strážnici
 - Soubor lidových staveb východní Hané v Rymici u Holešova (mnohé objekty obydleny)
 - Muzeum lidové architektury Českého středohoří Zubrnice
 - Hanácký skanzen v Příkazích u Olomouce
 - Muzeum vesnických staveb středního Povltaví ve Vysokém Chlumci

TYPY RURÁLNÍHO TURISMU

- **Vícedenní pobyt & rekreační aktivity na venkově** – udržitelný, šetrný, zelený turismus (*green tourism*)
- **Agroturismus / farmářský turismus** – přímým vztah k zemědělským pracím; pobyt & strava na venkovských statcích; hospodářská zvířata, objekty & movitosti; pomoc při senoseči, žních, pastvě zvířat, úklidu stájí; stravování založeno na vlastních produktech; vyjížděky na koních, rybaření, houbaření & sběru lesních plodin + sportovní aktivity
- **Ekoagroturismus** – ekologicky hospodařící farmy produkující bio-produkty
- **Ekoturismus** – poznávání přírody – přírodní rezervace, národní parky, chráněné krajinné oblasti; pěší turistika; trasy pro jedno a vícedenní pochody; **značení turistických tras nejlepší v Evropě**
- **Cykloturismus** – přírodní oblasti, kolem řek, horské oblasti; turismus „pro všechny“; cyklotrasy napříč téměř celým územím ČR; **značení na vysoké úrovni & počet stále roste**
- **Vodní turismus** – šetrný k prostředí, nenáročný, dostupný, pocit dobrodružství & zábava; oblíbený zejména na Vltavě, Lužnici, Berounce, Sázavě
- **Dobrodružný/adrenalinový turismus** – bez pevně daného programu; neočekávanost, existence nepředvídatelného rizika & nebezpečí; **tvrdý** (horolezecké výstupy, raftování na divokých řekách, armádní kurzy přežití, skoky padákem), **měkký** – pozorování velryb, safari v Africe
 - Motiv – zdánlivě přílišná bezpečnost, nuda, potřeba adrenalinu, posílení sebedůvěry, překonání strachu, posílení vlastní vůle apod.
- Pěší & hippoturistika, cykloturismus, vinařský turismus ALE i kulturně poznávací turismus

INDUSTRIÁLNÍ TURISMUS

INDUSTRIÁLNÍ TURISMUS

- Zážitky & poznání v historickém kontextu místa
- Bývalé industriální oblasti
 - průmyslové & technické památky báňského, hutního, strojírenského, potravinářského, textilního & dalších průmyslů
 - objekty železniční, silniční & vodní dopravní infrastruktury
- Doklad lidského & technologického pokroku spojeného s uzavíráním starých výrobních prostor
- 21. století – průmyslové oblasti & areály nevyužity, chátrají → brownfields → regenerace → transformace → hledání nových funkcí
- Velký potenciál transformace na turisticky atraktivní objekty
- Muzea, galerie, nákupní centra, restaurace ad.
- Uchování odkazu průmyslové činnosti, zachování tradice & poskytování autentického zážitku
- Nejvhodnější využití – kombinace
 - kulturně společenského charakteru – výstavy, kulturní & společenské akce, koncerty, přednášky
 - samostatné prohlídkové trasy – prezentace se zachováním autenticity „posledního dne“
- Odkaz průmyslových činností formuje identitu místa, je zdrojem hrdosti destinace
- Nabízí edukativní & kulturní zážitky spojené s průmyslovou výrobou & historickým kontextem

INDUSTRIÁLNÍ TURISMUS

- Archeologické památky předindustriálního dolování
- Bývalé industriální oblasti
 - výrobky & výrobní prostředky
 - hmotné nemovité památky – výrobní & tovární budovy & komplexy, dělnické kolonie & satelity
 - hmotné movité památky – strojní & technická zařízení
 - nehmotné památky – pracovní poměry & podmínky, rituály, tradice
- Fungující společnosti, továrny & výroby
 - seznámení s procesem výroby & stěžejními produkty
 - počátky – cca 1900 – francouzská vinařství & čokoládovny, řecké výroby krajek, holandské sýrárny
 - propagace produktů, vyjádření hrdosti na kulturní dědictví
- Dopravní památky
 - automobily – závody veteránů
 - vlaky – přeprava turistů (zubačka Tanvald – Kořenov – Harrachov, Osoblažská úzkokolejka Třemešná ve Slezsku – Osoblaha, Posázavský Pacifik Praha – Čerčany, Sklářská lokálka Kamenický Šenov – Česká Kamenice, Podřipský motoráček, Podkrušnohorský motoráček
- Vojenské památky – opevňovací systémy v pohraničí
- Rozhledny – původně strážní, obranné & vojenské věže, první „k rozhlížení“ počátek 19. století; nejstarší 1801 v Uherčicích; rozhledna Klet' 1825 (původně Josefova věž, kníže Josef Schwarzenberg)

DESTINACE INDUSTRIÁLNÍHO TURISMU

- Bařův Zlín, třeboňské rybnikářství, industriální soubory v Ostravě, papírna ve Velkých Losinách, horský hotel a televizní vysílač Jeřtěl, město chmele Źatec, hornická kulturní krajina Krušnohoří
- *European Route of Industrial Heritage*
 - cca 300 průmyslových lokalit, 14 tematických tras
 - *Anchor Points* – cca 100
 - Dolní Vítkovice
 - Důl Michal v Ostravě
 - pivovar Prazdroj v Plzni
 - Stará čistírna odpadních vod v Praze
 - Další významné v ČR
 - Vodní mlýn v Bartošovicích, Muzeum Tatra v Kopřivnici, Expozice klobouků v Novém Jičíně, Vodní mlýn Wesselsky v Odrách, Vagonářské muzeum ve Studénce, Muzeum břidlice v Budišově nad Budišovkou, Kanál Carla Weissuhna v Hradci nad Moravicí, Slezská Harta, Expozice Hedva Český brokát v Rýmařově, Osoblažská úzkokolejka
 - Muzeum koněspřežky v Českých Budějovicích, Muzeum Schwarzenberského plavebního kanálu ve Chvalšínách, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, ŠKODA muzeum v Mladé Boleslavi, Źelezniční muzeum v Jaroměři, Elektrárna královského města v Písku, Vodní mlýn ve Slupi, Sklárny Moser v Karlových Varech, Museum historických vozů BMW v Brně, Obuvnické muzeum ve Zlíně

NEJNAVŠTĚVOVANĚJŠÍ PAMÁTKY

- **Dolní oblast Vítkovice – 1828-1998**
 - komplex těžké průmyslové výroby – důl Hlubina, koksovna & vysoká pec Vítkovických železáren (NKP)
 - vzdělávací, kulturní & společenské centrum s mezinárodním přesahem – ateliéry, klubovny, místnosti pro výuku, prezentační prostory, promítací sály, kluby, kavárna
 - prohlídkové okruhy – důl, těžní věž, strojovna
- **Petřínská rozhledna** – Klub českých turistů, Světová výstava v Paříži 1889, České středohoří & Říp
- **Pivovar plzeňský Prazdroj** – 1842, prohlídka historických sklepů, degustace nefiltrovaného & nepasterizovaného piva z ležáckých dubových sudů
- **Národní technické muzeum Praha – 1908**
 - expozice – design, astronomie, doprava, fotografie, hornictví, hutnictví, chemie, měření času, domácí technika, televizní studio, tiskařství...
 - vývoj technických oborů, přírodních & exaktních věd & průmyslu na našem území
 - NW Präsident (NKP, nejstarší vyrobený u nás), Tatra 80 (NKP, vůz T. G. Masaryka), Tatra 87 (NKP, Hanzelka & Zikmund), salonní vůz císaře Františka Josefa, letoun Jana Kašpara...
 - pobočka Plasy (stavitelské dědictví) & Chomutov (železniční depozitář)
- **Národní zemědělské muzeum Praha** – založeno 1918, první sbírky už po Jubilejní výstavě 1891
 - historie zemědělství, rybářství, lesnictví, myslivosti & gastronomie, ochrany půdy & vody v krajině
 - výstavní prostor na střeše & na dvoře (expozice s živými hospodářskými zvířaty)
 - pobočka Čáslav (zemědělská technika), Kačina (český venkov), Ohrada (lesnictví, myslivost & rybářství), Valtice (vinařství, zahradnictví & životní prostředí), Ostrava (potravinářství & zemědělské stroje)

MONTÁNNÍ TURISMUS

MONTÁNNÍ TURISMUS

- Součást industriálního turismu; forma dobrodružného turismu (pocity při pobytu v podzemí)
- Motivace – objevování nového KD, poznávání památek & stop po hornické činnosti, návštěva hornických muzeí & skanzenů, autentické zážitky, úcta k lidskému intelektu, vztah k přírodě
- Vznik spojený s ekonomickými & sociálními změnami v oblastech těžby & se zavíráním dolů
- Pozůstatky po těžbě & doprovodných činnostech
 - doly, štoly, šachty, lomy, odvaly, odkaliště, saliny, haldy, sejpy
 - těžební stroje & budovy (provozní báňské objekty, hornické kolonie, hospody)
 - komunikace (železnice, silnice, vodní štoly, kanály)
- Rekultivace → vznik parků & rekreačních zón pro účely rekreace, volného času, turistiky, vzdělání
- Zachování hornických památek, obnovení & oživení hornických zvyků, tradic, kultury
- ČR – cca 100 montánních památek (povrchová & podpovrchová těžba, rudy & uhlí)
- Nejvýznamnější hornická místa – Ostravsko, Mostecko, Jáchymovsko, Příbramsko, Krušnohoří
- Turistické atrakce vznikají i ve funkčních dolech & lomech – Uhelné safari v Mostě

DESTINACE

- **Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří** – 2019 UNESCO, 17 Sasko, 5 ČR
 - soustavná těžba & zpracování rud – 12.-20. století (stříbro, cín, kobalt, železo, uran)
 - montánní památky v nadzemí & podzemí + hustá síť horních měst
 - Jáchymov, Abertamy – Boží Dar – Horní Blatná, Krupka, Mědník, Rudá věž smrti ve Vykmanově
 - vliv regionu na celosvětový rozvoj hornictví & hutnictví včetně legislativy, administrativy, školství
- **Důl Michal** – Ostrava (NKP), *Anchor Point*
 - muzeum s expozicí posledního dne
 - *Cesta havíře do práce* – známkovna, řetízková šatna, koupelna, administrativní budova, lampovna, těžní budova, strojovna, dispečink, ředitelna, kanceláře
- **Landek Park Ostrava**
 - důl Anselm (nejstarší ostravská šachta), hornické muzeum (největší u nás), prohlídka podzemí
 - vrch Landek (NPP)
- **Údolí ztracených štol** – Zlaté Hory,
 - naučná stezka, historické dobývání zlata, způsob zpracování & zdejší přírodě
 - zlatokopecký skanzen, repliky středověkého vybavení, pozůstatky po dobývání zlata
 - repliky vodou poháněných hornických mlýnů, hornického srubu, tavící pece, strážní věže
 - závodíště se soutěžními klajmy; tradice založená 1993

TEMNÝ TURISMUS

TEMNÝ TURISMUS

- *Dark Tourism, Black Tourism, Grief Tourism* (zármutek), *Disaster Tourism*
 - Místa konfliktů, věznění, mučení, vraždění & zabíjení, hřbitovy → spojená se smrtí, bolestí, utrpením, neštěstím, strachem, zármutkem
 - Místa zasažená přírodní katastrofou
- Založen na autenticitě místa & silném emocionálním zážitku
- Motivy ?
 - úcta, respekt, pieta, pokora, duchovní naplnění
 - historická hodnota místa, zájmem o historii, touha po poznání & vzdělávání se
 - intelektuální & kulturní zájem (touha pochopit, co se stalo)
 - osobní vztah k tragédii (přeživší, příbuzní obětí, svědci)
 - součást poznávacího turismu – návštěva „temného“ místa jen jeden z mnoha cílů
 - prožitek strachu & ohrožení, vzrušení z blízkosti smrti, voyeurismus (místa válečných konfliktů)
 - „nečekaný“ – Schindlerův seznam (1993) odstartoval obnovený zájem o památky holocaustu
 - zábava – spojena s dávno minulými událostmi (středověké mučírny, místa spojená s legendárními & mytologickými postavami – hrabě Dracula), atrakce – strašidelné hrady, domy hrůzy
 - motivy se často prolínají, propojují s jinými formami turismu, zejména s poznávacím & vzdělávacím
 - Jak se to mohlo stát? Může se to opakovat? Kdy?

TYPY TEMNÉHO TURISMU

- 1815 bitva u Waterloo sledována šlechtou, 1861 americká občanská válka – den po bitvě prodávána návštěva bitevního pole, 1. CK specializovaná na temný turismus – výlety do Lakehurstu (1937)
- ***Holocaust Tourism / Genocide Tourism***
 - na nejtemnějším okraji spektra temného turismu
 - koncentrační a vyhlazovací tábory – místa genocidy, hrůzy & smrti, ukazují utrpení konkrétních lidí
 - cíl – vzdělání, připomínání si tragických událostí, pieta
- ***Válečný turismus (War Tourism)***
 - bývalé, případně aktivní válečné zóny nebo bojiště
 - prohlídka bojišť, památníků, vzrušení na nebezpečných & zakázaných místech ALE i voyeurismus
 - Pomník Powstania Warszawskiego & Pomník Bohaterów Getta w Warszawie, Mamayev Kurgan
 - Hastings, Gettysburg, Waterloo
 - rekonstrukce bitev – bitva u Slavkova 2019 cca 1.100 „vojáků“ & cca 30.000 diváků
- ***Katastrofický turismus (Disaster Tourism)***
 - místa zasažena přírodní katastrofou – povodeň, erupce sopky, tsunami, hurikán...
 - pomoc místním & postižené oblasti
 - místa zasažena důsledky lidské činnosti – *Ground Zero* 11. 9. 2001, Černobyl 26. 4. 1986

PAMÁTNÍKY 1. a 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

- **Menin Gate Memorial to the Missing** v Ypres (Belgie) – připomínka desetitisíců vojáků, fronta jen pár km tam & zpátky; duben 1915 – poprvé vyzkoušen chemický bojový plyn (chlór) & 1917 yperit
- **Thiepval Memorial to the Missing of the Somme** (Francie) – věnovaný památce více než 70.000 britských & jihoafrických vojáků padlých/pohřešovaných během bitev na Sommě v letech 1915-1918
- **Mémorial de Verdun** (Francie) – věnován památce padlých obou stran (francouzské & pruské), bitva 10 měsíců, padlo cca 700.000 vojáků – verdunský mlýnek na maso; krajina plná kráterů; **Ossuaire de Douaumont** – v kostnici ostatky cca 130.000 vojáků bez rozdílu národnosti

- **Osvětim-březinka (Auschwitz-Birkenau)** – síť vyhlazovacích táborů, hlavní místo nacistického konečného řešení židovské otázky; zabito až 1,5 milionu lidí, 90 % byli židé z celé okupované Evropy
- **Muzeum Anny Frankové** v Amsterdamu – v domě, kde se s rodiči a sestrou během okupace 2 roky skrývala; po odhalení transportování do Osvětimi a Bergen-Belsenu, kde Anna zemřela; její deník se stal jedním ze symbolů tragického osudu milionů židů zavražděných nacisty
- **Oradour-sur-Glane** – francouzská vesnice uzavřena německou armádou v červnu 1944, 643 obyvatel (včetně žen a děti) zmasakrováno; po válce postavena nová, původní udržována jako trvalý památník
- **Pearl Harbour Memorial** – USS Arizona je hrobem 1.177 námořníků
- **Hiroshima Peace Memorial Park** – věnován odkazu Hirošimy & památce až 140.000 obětí bomby, na pusté planině po výbuchu (6. 8. 1945); symbol zkázy – *A-Bomb Dome* (kostra budovy prefektury)

DALŠÍ DESTINACE

- **Muzeum genocidy Tuol Sleng v Phnompenhu (Kambodža)**
 - připomínka tisíců lidí zabitých Rudými Khmery 1975-1979
 - 5 budov komplexu střední školy přeměněno na vězení & výslechové středisko tzv. Security prison 21
 - Tuol sleng / Strychnin Hill / Kopec jedovatých stromů – jen jedno ze 150 popravčích center v zemi
 - odhadovaných cca 20.000 lidí uvězněných v Tuol Sleng – známo pouze sedm přeživších
 - **Choeung Ek** – bývalý sad, masový hrob obětí režimu, nejznámější z cca 300 „vražedných polí“; více než milion obětí
- **Hřbitovy**
 - místa odpočinku slavných osobností i „obyčejných“ lidí
 - rozměr historický i umělecký, charakter parků
 - Père-lachaise (Paříž) – 2 miliony návštěvníků ročně
- **Žaláře, věznice, mučírny**
 - autentické místo – Alcatraz (Al Capone), Špilberk (Václav Babinský)
 - uměle vytvořená atrakce, zábavní centra hrůzy – Dungeon v Londýně

KATASTROFICKÝ TURISMUS

- **Pompeje** – „matka“ destinací katastrofické turistiky – 79
 - Vesuvu zničil & pohřbil město pod vrstvou popela & pemzy → budovy, předměty, fresky zachovány
 - na pláži cca 300 koster lidí; odlitky lidských postav v popelu
- **Podmořské megazemětřesení v Indickém oceánu** → tsunami – 2004
 - série ničivých tsunami – 230.000 mrtvých ve 14 zemích, zaplavené pobřežní oblasti (30m vlny)
 - do postižených zemí cestovali lidé pomáhat (Indonésie, Srí Lanka, Indie, Thajsko; ostrov Phuket)
- **Hurikán Katrina** – New Orleans 2005
 - zaplaveno 80 % měst, zničeno cca 200.000 domů, cca 800.000 obyvatel bez domova
 - druhý den záplav nabízeny výlety do zasažených míst
- **Podmořské megazemětřesení u obřezí Tóhoku** → tsunami – 2011
 - vlny 40m, 10 km do vnitrozemí → havárie jaderné elektrárny Fukušima
 - CK pořádají jednodenní výlety do Fukušimy a města Namie
- **Atol Bikini** (Marshallovy ostrovy v Pacifiku) – po druhé světové válce
 - americké jaderné testovací místo, km široký kráter, rozsáhlá kontaminace → přesídlení obyvatel
 - Bikiny stále kontaminované ALE potápěči mohou zkoumat vraky lodí sloužících jako cíle
- **Černobylská elektrárna** – 1986
 - tisíce dlouhodobých úmrtí, vysídlení cca 350.000 obyvatel z Černobylu & Pripjati, stržena Kopachi
 - CK SoloeastTravel – trasa v zakázané zóně, k reaktoru č. 4, pozůstatkům Kopachi, Červenému lesu

DESTINACE V ČESKÉ REPUBLICE

- **Slavkov/Austerlitz** – 1805, bitva tří císařů
 - Mohyla míru na Prackém kopci, pomníky, kříže, kapličky & hromadné hroby
 - Santon (u Tvarožné) – na kopci malá bílá kaple, pod kopcem historické rekonstrukce bitvy
- **Památník Terezín** – založen 1947
 - uctění památky obětí nacistické genocidy
 - ghetto pro tisíce převážně českých židů, Malá pevnost – věznice gestapa od 1940
 - Muzeum ghetta v bývalé terezínské škole, Národní hřbitov před pevností
- **Lidice & Ležáky** – osady vyhlazené nacisty
 - Lidice vypáleny 10. 6. 1942, muži zastřeleni, ženy do Ravensbrücku, děti germanizace / Chelmno
 - Ležáky vypáleny 24. 6. 1942, muži a ženy byli zastřeleni, děti Chelmno; 2 dívky válku přežily
- **Pravoslavný kostel svatých Konstantina a Metoděje**
 - úkryt parašutistů skupiny Anthropoid, atentát na Reinharda Heydricha
- **Naučná stezka Jáchymovské peklo** –
 - 1950 – 18 vězeňských táborů kolem dolů
 - vězni komunistického režimu nuceni těžit uranovou rudu (do 1961 cca 65.000 lidí)
- **Hřbitovní kaple Všem svatých** v Sedlci – kostnice; výzdoba & vybavení (lustr, oltář, monstrance)
- Velké Losiny, Špilberk, Muzeum útrpného práva v Českém Krumlově, Crypta Capuccinorum Brno

PAMĚTNÍ MÍSTA

- Vychází z místní kultury, řídí se určitými pravidly – daná kulturou, etikou, místem
- Fascinace temnými místy je mnohými považována za kontroverzní
- Etický aspekt – je správné, aby cílem návštěvy bylo prohlížení si míst spojených se smrtí a utrpením?
- Důležité zejména u nedávných neštěstí a katastrof týkajících se žijících lidí nebo jejich potomků
- Události před staletími vnímáme jako historii, která se nás osobně netýká; nad pocity smutku & soucitu převládá zájem, zvědavost
- V Sedlci cítíme tíseň, údiv & obdiv nad výzdobou, než abychom se dojímalí nad smrtí
- Zpřístupnění míst spojených s lidským neštěstím či katastrofou – vždy musí být spojeno s pietou & vzděláváním
- 2011 průzkum v Muzeu Auschwitz-Birkenau
 - Motivy – seznámení se s historií tábora (33 %), prokázání úcty obětem (20 %), zvědavost (13 %), soucit s oběti války (10 %)
 - Pocity z návštěvy – smutek (64 %), reflexe, zamyšlení (54 %), dojetí (37 %), bezmoc (28 %), soucit (22 %), zlost, vztek (15 %), hněv (13 %), nenávist (11 %), žádné pocity (5 %)

GASTROTURISMUS

GASTROTURISMUS

- Jídlo = důležitá součást cestování → stravovací služby = základní turistické služby
- ALE jídlo může být samo o sobě cílem, významným nebo hlavním motivem cestování
- Gastronomie – významná součást všech kultur, autentická & tradiční součástí kulturního dědictví
- Neukotvenost terminologie – *culinary tourism, food tourism, gastronomy/gastronomic tourism*
- *World food travel association* → doporučuje termín *food travel* (cestování za jídlem)
- *Kulinářský turismus* nebo *gastronomický turismus* – chápány jako synonyma
- Motiv – dosažení zvláštních, jedinečných a nezapomenutelných kulinárních zážitků; seznámení se s gastronomickými tradicemi & stravovací zvyky destinace (blízké i vzdálené)
- Účast na akcích zahrnujících přípravu, prezentaci & konzumaci pokrmů
- Návštěva restaurací, vinic & původních „domovů“ určitých pokrmů
- Kurzy vaření
- Nakupování na místních farmářských trzích, farmářských obchodech
- Jedním z kritérií při výběru prázdninové destinace
- Prolíná se s poznávacím, kulturním & zážitkovým turismem
- Specifický trend počátku tisíciletí

AKTIVITY

- **Návštěva podniků veřejného stravování** – doporučována v průvodcích, na turistických portálech, webových stránkách
 - gurmetské – luxusní restaurace, špičková gastronomie, bezchybná obsluha (michelinská hvězda)
 - historické – dlouhá historie, vlastní nezaměnitelné recepty, název – známá značka; kavárna sacher
 - tradiční – autentická atmosféra, tradiční místní speciality, původnost & dlouhá tradice receptů, „bezejmenné“ hostince & lidové restaurace, pohostinnost, poctivá kuchyně
 - zážitkové – jsou zvláštní & výjimečné, prožitek uspokojující všechny smysly; originalita ve vybavení, aranžmá stolu, nabízeném sortimentu, způsobu přípravy či podávání jídel, obsluze, tematickém programu, hudební produkci
- **Návštěva gastronomických akcí a událostí**
 - zvyšují návštěvnost i image destinace
 - velké, spíše kulturní akce – bohatý kulturní program, prezentace pokrmů & nápojů – jen jedna z částí programu; vinobraní, pivní festivaly
 - menší akce – prezentace regionálních produktů; košty slivovice, ovocných knedlíků, slavnosti chřestu, zabijačky, masopust, hody
 - specializované gastronomické eventy – ochutnávka jídel & nápojů dominantní, *Oktoberfest* v Mnichově, *Znojemské vinobraní*, *Vizovické trnkobraní*, *Prague food Festival*

AKTIVITY

- **Exkurze do potravinářských provozů** – spojené s ochutnávkou & možností nákupu produktu
 - Palírny whisky (Skotsko, Irsko), čokoládovny & pivovary (Belgie), sýrárny (Holandsko)
 - Malé farmy – výroba sýrů, moštů, marmelád, uzenářských výrobků & dalších domácích produktů
 - ČR – pivovary & vinné sklepy
- **Návštěvy gastronomických muzeí**
 - Muzeum perníku v Pardubicích, Muzeum olomouckých tvarůžků v Lošticích, Muzeum perníku v Toruni (Polsko), Museum der Brotkultur v Ulmu (Německo), Gastronomické muzeum v Praze
- **Farmářské trhy** – možnost zakoupení původních místních produktů, malebnost, autentičnost, bezprostřednost, možnost setkání s místním obyvatelstvem
- **Specializované gastronomické zájezdy (CK)**
 - poznání kulinárního dědictví – Francie, Itálie, Řecko, Portugalsko, Španělsko, Maroko, Vietnam, Kambodža, Peru, Argentina...
 - kurzy vaření – Francie, Itálie, Portugalsko, Španělsko, Argentina
 - procházky po místních farmářských trzích, zájezdy do vinařství, exkurze do místních restaurací

VINAŘSKÝ TURISMUS

- Založen na degustaci, konzumaci & nákupu vína
- Vinice, vinařství, restaurace známých nabídkou jedinečných vín
- Vinařské festivaly, kurzy ochutnávek vín, párování pokrmů s víny
- Hlavní motivy – touha ochutnat víno, získat o něm znalosti, zažít vinařské prostředí (setkání s vinařem, prohlídka sklepů & vinic), pobyt ve venkovském prostředí, sladit pokrm & víno, pobavit se, užít si vinařskou kulturu, užít si zdravotní přínosy vína...
- *Moravské vinařské stezky*
 - cca 1.200 km dlouhá síť mezi Znojmem & Uherským Hradištěm
 - možnost jedno i vícedenních výletů za poznáním folkloru, vína & památek
 - *Festival otevřených sklepů* – několikrát do roka, několik sousedních vinařských obcí společně, bohatý doprovodný program
 - filosofie – zachování autenticity prostředí, kontakty s místními, kvalitní služby, pohostinnost místních

GASTRONOMICKÉ DESTINACE

- Státy, regiony, menší lokality
- Žebříčky (oficiální i neoficiální) nejvýznamnějších destinací
- Francie & Itálie – vysoce rozvinuté & respektované kuchyně
 - Itálie – domov hnutí *Slow Food* – vážit si kulinární kultury, kulinárního dědictví, chránit & oceňovat místní produkty, věnovat přípravě & konzumaci adekvátní čas, bojovat proti globalizaci
- Řecko, Španělsko, Mexiko, Čína, Thajsko, Indie, Thajsko
- Pokrmy/potraviny spojený lokalitou → destinace gastroturismu
 - klobásy (Maďarsko), sýry (Holandsko), javorový sirup (Nová Anglie, Kanada), hovězí maso (Argentina), tapas (Španělsko), pizza & pasta (Itálie)
 - vafle (Bruggy, Belgie), *gelato* (Řím, Itálie), *sacher tort*, telecí řízek (Vídeň, Rakousko), *bratwurst* (Berlín, Německo)
- ČR – dlouhá tradice pivovarnictví & vinařství, tradiční národopisné oblasti se speciálními pokrmy
- Pokrmy, nápoje & gastronomické produkty obecně – oblíbená součástí řady akcí – trhy, jarmarky, hody, poutě, vinobraní, chmelobraní, dožínky, výlovy rybníků, městské slavnosti, historické slavnosti, svátky (sv. Martin)
- Kuchyně jednotlivých evropských zemí je stejně pestrá & rozmanitá jako jejich kultura

DĚKUJI ZA POZORNOST